

**በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር**

የጤና ኤክስቴንሽን አተገባበር መመሪያ (የተክለሰ)

DRAFT

**ነሐሴ 2004 ዓ.ም.
አዲስ አበባ**

ማዕከላዊ

መግቢያ.....	1
2. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ዓላማ.....	4
2.1 ዋና ዓላማ.....	4
2.2 ዝርዝር ዓላማዎች.....	4
3. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሰረታዊ ፍልስፍና.....	4
4. ትርጓሜ.....	5
5. የአፈፃፀም ስልቶች.....	7
6. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አተገባበር.....	8
7. የሞዴል ቤተሰብ የስልጠና.....	10
8. ተግባርና ሀላፊነት.....	12
8.1 የፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚ/ር ተግባርና ሀላፊነት.....	12
8.2 የክልል ጤና ጥበቃ ቢሮ ተግባርና ሀላፊነት.....	13
8.3 የዞን ጤና መመሪያ ተግባርና ሀላፊነት.....	14
8.4 የወረዳ ጤና ጽ/ቤት ተግባርና ሀላፊነት.....	14
8.5 የጤና ጣቢያ ተግባርና ሀላፊነት.....	15
8.6 የቀበሌ አስተዳደር ተግባርና ሀላፊነት.....	16
8.7 የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች ተግባርና ሀላፊነት.....	17
8.8 የልማት ቡድን ተግባርና ሀላፊነት.....	17
8.9 የ1ለ5 ትስስር ተግባርና ሀላፊነት.....	18
8.10 የቤተሰብ ተግባርና ሀላፊነት.....	18
8.11 የት/ቤቶች ተግባርና ሀላፊነት.....	19
8.12 የሴቶች አደረጃጀት ተግባርና ሀላፊነት.....	19
8.13 የአጋር ድርጅቶች ተግባርና ሀላፊነት.....	19
9. የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች ዝውውር እና የአመት እረፍት.....	20
9.1 የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች ዝውውር.....	20
9.2 የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች የአመት እረፍት በተመለከተ.....	22
10. ተከታታይነት ያለው የስራ ላይና የሙያ ማሻሻያ ስልጠና.....	23
11. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የድጋፍና ክትትል ማዕቀፍ.....	23
11.1 መደበኛ የጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት (HMIS).....	23
11.2 ድጋፋዊ ክትትልና ኢንሰፔክሽን.....	24
11.3 የአፈፃፀም ግምገማዎች.....	25
12. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አደረጃጀት.....	26
አባሪ 1. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ፓኬጅ ይዘቶች.....	27
አባሪ2. በጤና ኤላ ደረጃ ሊኖሩ የሚገባቸው መድኃኒቶችን የህክምና መገልገያ ቁሳቁሶች.....	28

1. መግቢያ

ሀገራችን ኢትዮጵያ ሰማንያ ከመቶ በላይ የሚሆነው ሕዝብ በገጠር የሚኖርበት፣ በወሊድና ከወሊድ ጋር በተያያዙ የጤና ችግሮች የእናቶችና የሕፃናት ሞት ከፍተኛ ደረጃ የደረሰባትና የነበሩት የጤና ተቋማትም በአብዛኛው በከተሞች አካባቢ ብቻ የተከማቹበት ሁኔታ ነበር። በመሆኑም ችግሮቹን በመቅረፍ፣ ፈጣንና ዘላቂ ልማትን ለማስመዘገብ የተለያዩ ፖሊሲዎችና ስትራቴጂዎች ተቀርፀው ሥራ ላይ ውለዋል። በዋናነት በሽታን በመከላከል ላይ ያተኮረው የጤና ፖሊሲም ጤናማ ዜጋ የማፍራት ራዕይ እንደተጠበቀ ሆኖ ፈጣንና ቀጣይ ዕድገት ለማምጣት በሚደረገው ጥረትም ጉልህ ስፍራ አለው። በመሆኑም የጤና ፖሊሲውን መሰረት በማድረግ የጤና ልማት መርሃ ግብር ተቀርጾ በተለይ ከጤና አገልግሎት መስጫ ተቋማት በርቀትና በተበታተነ አሰፋፈር የሚገኘውን የገጠሩን ማህበረሰብ የጤና አገልግሎት ተጠቃሚ ለማድረግ የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ከ1997 ዓ.ም ጀምሮ በመተግበር ላይ ይገኛል። በዚህም መሰረት በእያንዳንዱ ቀበሌ በአማካይ ለአምስት ሺህ ህዝብ አገልግሎት የሚሰጥ አንድ ጤና ኬላ በህብረተሰብ ተሳትፎ በመገንባት በሽታን በመከላከልና ጤናን በማበልፀግ ማህበረሰብና ቤተሰብ ተኮር መሠረታዊ የጤና አገልግሎቶች በመሰጠት ላይ ይገኛሉ። ከዚህ ጋር በተያያዘም ለአምስት የጤና ኬላዎች አንድ ጤና ጣቢያ በማደራጀት ለሃያ አምስት ሺህ ሕዝብ መሰረታዊ የጤና አገልግሎት በመስጠት ላይ ይገኛል። የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራምን ተግባራዊ ለማድረግ ከየቀበሌው የተመለመሱ አስረኛ ክፍልን ያጠናቀቁ ሴቶች በተመረጡ 16 የጤና ፓኬጆች ላይ ለአንድ ዓመት ስልጠና ከወሰዱ በኋላ በጤና ኬላ ሁለት ሁለት ሆነው እንዲመደቡ ተደርጓል። የጤና ኤክስቴንሽን ሠራተኞች ዋና ተግባር በሽታን በመከላከል ጤናማነትን የማጎልበት መንፈስ እንዲሰፍን ማስቻል ነው። የጤና ኤክስቴንሽን ሠራተኞች ሴቶች ብቻ የሆኑበት ምክንያትም የእናቶችና የሕፃናትን ችግር የሚያውቁ፣ በቤት አያያዝና በሕፃናት አስተዳደር የተሻለ ክህሎትና ዘዴ ስላላቸው እንዲሁም አብዛኞቹ የጤና ችግሮች በእናቶችና ሕፃናት ላይ የሚከሰቱ በመሆናቸው ነው።

በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ትግበራ ሂደት በርካታ ውጤቶች የተመዘገቡ ሲሆን ከነዚህም ውጤቶች ከአምስት ዓመት በታች ሕፃናት ሞት በከፍተኛ መጠን መቀነሱ፣ የመፀዳጃ ቤት ሽፋን ከፍተኛ ደረጃ መድረሱ፣ የቤተሰብ እቅድና የህፃናት ክትባት ሽፋን እያደገ መምጣቱ እንዲሁም በወባና ኤች አይ ቪ ኤድስ ምክንያት የሚከሰተው ጉዳትና ሞት በከፍተኛ ደረጃ መቀነሱ እንደ አብነት የሚጠቀሱ ናቸው። ይሁንና የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈፃፀም በዘመቻ ስራ በመተግበሩና በማስፋት ስትራቴጂ ማዕቀፍ በጤና ልማት ሰራዊት ያልተመራና ያልተተገበረ በመሆኑ በሚፈለገው ፍጥነትና ጥራቱን በጠበቀ ሁኔታ ከፍተኛ ውጤት ማስመዘገብ አልተቻለም።

ይህንን ከግምት ውስጥ በማስገባት በጤናው ሴክተር የተያዘውን የእድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ ለማሳካትና በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የተመዘገቡ ምርጥ ተሞክሮዎችን በአጭር ጊዜና ቀጣይነት ባለው መልኩ ወደ ሁሉም አካባቢዎችና ለሁሉም ህብረተሰብ በማዳረስ መሰረታዊ የጤና አገልግሎቶችን ተደራሽነትና ፍትሐዊነት ለማረጋገጥ የሚያስችል የጤና

ማስፋት ስትራቴጂ ተነድፎ በጤና ልማት ሰራዊት ግንባታ በመተግበር ላይ ይገኛል። ስለሆነም ከዚህ ቀደም የነበረውን የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አተገባበር መመሪያ በጤና ማስፋት ስትራቴጂና በጤና ልማት ሰራዊት መቃኘት አስፈላጊ በመሆኑ መመሪያው ተከልሷል። በዚህ መመሪያ የፕሮግራሙ ዓላማዎች፣ የአፈፃፀም ስልቶች አደረጃጀት፣ ተግባርና ሀላፊነት እንዲሁም የክትትልና ግምገማ ተካተዋል። መመሪያው የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች፣ በየደረጃው ያሉ የጤናና የመስተዳደር አካላት እንዲሁም መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንዲጠቀሙበት ታስቦ የተዘጋጀ ነው።

2. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ዓላማ

2.1 ዋና ዓላማ

የህብረተሰቡን ጤና በማበልፀግና በሽታን በመከላከል ተግባር ላይ ያተኮረ፣ ቤተሰብንና ህብረተሰብን ማዕከል ያደረገ የጤና አገልግሎት በፍትሐዊነት ለህዝቡ ማዳረስ ነው።

2.2 ዝርዝር ዓላማዎች

- የጤና ልማት ሰራዊት አደረጃጀትን በመጠቀም ህብረተሰቡ በራሱ የጤና ጉዳይ ላይ ውሳኔ በመስጠት የራሱን ጤና በራሱ እንዲጠብቅ ማስቻል
- የህብረተሰቡን ንቃተ ጤና በማሳደግ ጤናማ አስተሳሰብና ባህሪ በመፍጠር የጤና ማበልፀግና በሽታን የመከላከል ተግባራትን ማጎልበት
- በእናቶችና ህፃናት ጤና ላይ የበለጠ ትኩረት በመስጠት የእናቶችና የህፃናትን ጤናን ማበልፀግ
- ጥራቱን የጠበቀ መሰረታዊ የጤና አገልግሎትን ሙሉ በሙሉ ማዳረስ
- ህብረተሰቡን መሰረት ያደረገ የጤና አገልግሎት የቅብብሎሽ ስርዓት ማዳበር

3. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሰረታዊ ፍልስፍና

የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሰረታዊ ፍልስፍና በሰለጠኑ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮች አማካኝነት የጤና መልዕክቶችንና ተግባራትን ወደ እያንዳንዱ ቤትና ቤተሰብ በማድረስ የህብረተሰቡን ንቃተ ጤና በማሳደግ አዎንታዊ አመለካከት ማምጣትና እንደ ግብርና ምርት ሁሉ የጤና ምርት እንዲያመርት ማስቻል ነው።

4. ትርጓሜ

4.1 የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም

የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም በፓኬጅ መልክ የተዘጋጀ መሰረታዊ የጤና አገልግሎት ዋነኛ አካል ሲሆን ቤተሰብንና ማህበረሰብን ማዕከል በማድረግ የህብረተሰቡን ጤና ማሳደግ የሚያስችል እውቀትና ክህሎት በመፍጠርና አቅምን በማጎልበት ላይ የሚያተኩር በሰለጠኑ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮችና በማህበረሰብ የሚተገበር፣ ጤናን በማበልፀግና በሽታን በመከላከል ህብረተሰቡ የራሱን ጤና የሚወስንበትና እርምጃ የሚወስድበት የጤና አገልግሎት ድልድይ ነው።

4.2 የቤተሰብ ፓኬጅ

የቤተሰብ ፓኬጅ ማለት አንድ ቤተሰብ በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮችና በ1ለ5 ትስስር መሪዎች ስልጠናና ቀጣይነት ያለው ድጋፍና ክትትል አማካኝነት የሚመለከተውን ሁሉንም የጤና ፓኬጆች በመተግበር ጤናን የማበልፀግና በሽታን የመከላከል ተግባራትን በመፈፀም ጤናውን እንዲያመርትና እንዲያባዛ የሚያስችል ስልት ነው።

4.3 የማህበረሰብ ፓኬጅ

የማህበረሰብ ፓኬጅ ማለት በአንድ ቀበሌ የሚገኙትን የልማት ቡድኖች፣ የተለምዶ ማህበራት (ማለትም ዕድር፣ ዕቁብ ወዘተ)፣ የእምነት ተቋማት፣ የገበያ ቦታዎች፣ የመንግስት አወቃቀር (ለምሳሌ፡- ት/ቤቶች፣ የግብርና ልማት ጣቢያዎች) እና የብዙኃን ማህበራትን (የሴቶች፣ የወጣቶች፣ የአርሶ አደር) በመጠቀም እንዲሁም በውሎ ገብ የጤና አገልግሎቶችን በመስጠት የቀበሌው ህብረተሰብ በአጠቃላይ በጤና ላይ ያለውን ግንዛቤ አዳብሮ በሽታን መከላከልን በባለቤትነት እንዲመራ እንዲሁም የአገልግሎት ተጠቃሚ እንዲሆን የሚያስችል ስልት ነው።

4.4 የጤና ማስፋት ስትራቴጂ

የጤና ማስፋት ስትራቴጂ ማለት በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የተመዘገቡ ምርጥ ተሞክሮዎችን በመቀመር በአንድ ጊዜ ለሁሉም ቤተሰቦች የምናዳርስበት፣ በዚህ ሂደትም ማነቆዎችን የምንለይበትና የምንፈታበት እንዲሁም የማስፈፀም አቅማችንን በመገንባት ሁሉም ቤተሰቦች የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆችን ቀጣይነት ባለው መልኩ በመተግበር ጤናቸውን እንዲያመርቱ የሚያስችል ስልት ነው።

4.5 የጤና ልማት ስራዊት

የጤና ልማት ስራዊት ማለት ከህብረተሰቡ ጀምሮ እስከ ላይኛው አመራር ድረስ ማለትም ህዝቡ፣ ባለሙያውና አመራሩ በአንድ የጋራ አላማ ዙሪያ እንደ አንድ ተሳስሮ በተደራጀ ሁኔታ የጤና የማስፋት ስትራቴጂውን ስራ ለመተግበር የሚያስችል የማስፈጸም አቅም ማለት ነው።

4.6 የልማት ቡድን

የልማት ቡድን ማለት በቀበሌ ውስጥ የተዋቀረ በአማካይ ከ20-30 ቤተሰቦችን በስሩ በማቀፍና በ1ለ5 በማደራጀት የልማት ስራዎችን የሚሰራ በየጊዜው ራሱን እየገመገመ የልምድ ልውውጥ የሚያደርግ አደረጃጀት ነው።

4.7 የ1ለ5 ትስስር

የ1ለ5 ትስስር ማለት በአንድ ጎጥ/መንደር ውስጥ በመኖሪያ ቤታቸው የሚቀራረቡ ስድስት ቤተሰቦች በአንድ ላይ በመደራጀትና ከመካከላቸው በጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጅ አፈፃፀም በተሻለ ቤተሰብ እየተመሩ ሁሉም በትስስሩ ውስጥ ያሉ ቤተሰቦች የሚመለከታቸውን ሁሉንም የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆች እንዲተገብሩ የሚያስችል አደረጃጀት ነው።

4.8 ግንባር ቀደም ቤተሰብ

ግንባር ቀደም ቤተሰብ ማለት ቤተሰቡን የሚመለከቱ የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆችን ሙሉ በሙሉ የተገበረ ወይም ለመተግበር የተዘጋጀ እንዲሁም በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ስልጠና ወስዶ በራሱ በመተግበር በፍቃደኝነት ሌሎችን ቤተሰቦች የሚደግፍ ማለት ነው።

4.9 ሞዴል ቤተሰብ

ሞዴል ቤተሰብ ማለት በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮችና በ1ለ5 ትስስር መሪ የቅርብ ክትትልና ድጋፍ ቤተሰቡን የሚመለከቱ የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆችን ሙሉ በሙሉ የተገበረ ማለት ነው።

4.10 የጤና ጣቢያና ጤና ኤላ ትስስር

የጤና ጣቢያና ጤና ኤላ ትስስር ማለት ጤና ጣቢያንና በዙሪያው ያሉትን በአማካይ አምስት ጤና ኤላዎች ለአንድ ዓላማ እንደ አንድ መሰረታዊ ጤና ክብካቤ አሃድ አቀናጅቶ ለመምራትና ለማስተባበር የሚያስችል አሰራር ነው።

5. የአፈፃፀም ስልቶች

የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራምን በተሳካና ውጤታማ በሆነ ምልክት ተግባራዊ ለማድረግ በዋናነት የሚከተሉት ስልቶች በስራ ላይ ይውላሉ።

5.1 የጤና ልማት ሰራዊት መገንባትና መጠቀም

የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራም ተግባራዊነት በጤና ኤክስፔንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮች ጥረት ብቻ የሚሳካ ባለመሆኑ ለተግባራዊነቱ የጤና ልማት ሰራዊት በመገንባት ሕብረተሰቡን በልማት ቡድንና በ1A5 በማደራጀት የጤና ልማት ስራዎችን ማከናወን የግድ ነው። በመሆኑም የጤና ልማት ሰራዊት መገንባት ሕብረተሰቡ የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራሙን በባለቤትነትና እንዲይዝና ጤናውን እንዲያመርት ያስችላል፤ በፕሮግራሙ የተያዙ ግቦችንም በተሻለ ፍጥነትና ጥራት ማሳካት ይቻላል።

5.2 የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሃድን ማጠናከር

የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራምን ውጤታማነት ለማረጋገጥ ጤና ጣቢያና ጤና ከላዎች እንደ አንድ የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሃድ ማደራጀት ይገባል። በዚህም የፕሮግራሙን ፓኬጆች ለማስፈፀም የሚያስፈልጉ ግብዓቶች ሳይቆራረጡ በወቅቱ ለማቅረብ የጤና ጣቢያ ባለሙያዎች ወደ ጤና ከላ ወርደው ለጤና ኤክስፔንሽን ሰራተኞች አቅማቸውን ለመገንባትና የአገልግሎት ተጠቃሚዎችን የቅብብሎቻቸውን ስርዓት ለማጠናከር ይረዳል።

5.3 ዕቅድ፣ ክትትልና ግምገማ

ግብ ጥሎ መስራት የእቅድ አፈፃፀም ከየት ተነስቶ የት ለመድረስና ምን ውጤት መቼ ማግኘት እንደሚቻል በቀላሉ ለመረዳትና ለመከታተል እንዲሁም በእቅድ አፈፃፀም ሂደት የሚያጋጥሙ ማነቆዎችን በየደረጃው ለመለየትና ለመፍታት የሚያስችል ስልት ነው። በመሆኑም ሁሉንም ባለድርሻ አካላት ያሳተፈ የእቅድ ክትትልና ግምገማ ማዕቀፍ በማዘጋጀት የሚያስፈልገውን ግብ በወቅቱና በሚጠበቀው ደረጃ ማከናወን ይገባል። በዚህ ሂደት በየደረጃው የተመዘገቡ ምርጫ ተሞክሮዎችን በመቀመርና በማስፋት የፕሮግራሙን ስኬታማነት በዘላቂነት ማረጋገጥ ይቻላል።

5.4 ተከታታይነት ያለው የስራ ላይ የሙያ ማሻሻያ ስልጠና መስጠት

የጤና ኤክስፔንሽን ሰራተኞች የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራሙን በብቃት እንዲፈፀሙና ለህብረተሰቡ ጥራት ያለው አገልግሎት እንዲሰጡ ተከታታይነት ያለው የስራ ላይ ስልጠናና የሙያ ማሻሻያ ስልጠና መስጠት አስፈላጊ ነው። በዚህም መሰረት የጤና ኤክስፔንሽን ሰራተኞችን በተቀናጀ የማጠናከሪያ ስልጠና ወቅቱን ጠብቆ ማሰልጠን ይገባል።

5.5 ቅንጅታዊ አሰራርን ማስፈን

የጤና ጉዳይ በአብዛኛው ከጤናው ሴክተር ውጭ ያሉ የሴክተር መስሪያ ቤቶችንና የልማት አጋሮችን ድጋፍና አስተዋጽኦ የሚጠይቅ ነው። በተለይም በቀበሌ ደረጃ የሚኖረው ቅንጅታዊ አሰራር አስፈላጊነቱ እጅግ የላቀ ነው። በመሆኑም በዚህ ደረጃ የሚሰሩ ባለድርሻ አካላት መረጃን በመለዋወጥና በመጋራት፣ የልምድ ልውውጥ መድረክን በመፍጠር፣ የጋራ ዓላማን ለማሳካት ሀብትን በአግባብና በቁጠባ በመጠቀም፣ በእቅድ በትግበራ በክትትልና ግምገማ በማሳተፍ የቀበሌውን የጤና ልማት ግቦች ለማሳካት ቅንጅታዊ አሰራርን ማስፈን ተገቢ ነው።

6. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አተገባበር

የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ፓኬጅችን ለህብረተሰቡ ለማድረስ በቤት ለቤት፣ በማህበረሰብ፣ በጤና ኬላ ደረጃና በማህበራዊ ተቋማት አገልግሎቶቹ ይሰጣሉ።

6.1 በቤተሰብ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት

የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮች ግማሽ ያህል የስራ ጊዜያቸውን በቤት-ለቤትና በማህበረሰብ ደረጃና ግማሹን ደግሞ በጤና ኬላ ደረጃ ለሚሰጡ አገልግሎቶች መመደብ ይጠበቅባቸዋል። ይህ ሲባል አንደኛዎ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኛ/ፕራክቲሽነር በቤተሰብና በማህበረሰብ ደረጃ የሚሰጡ አገልግሎቶችን ስትሰጥ ሌላኛዎ በጤና ኬላ አገልግሎት ትሰጣለች። ሁለቱ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮች በዚህ መልኩ ተፈራርቀው ሲሰሩ የጤና ኬላው ሳምንቱን ሙሉ ክፍት ይሆናል ማለት ነው።

በቤተሰብ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት ትኩረት የሚሰጣቸው አካላት

- ነፍሰጠር ሴቶች፣ የወለዱ እናቶች፣ ጨቅላ ህፃናት ያሉባቸው ቤተሰቦች
- በከባድ ህመም የታመሙ የቤተሰብ አባላት ያሉበት ቤተሰቦች
- በጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጅ አፈፃፀማቸው ዝቅተኛ የሆኑ ቤተሰቦች

በቤተሰብ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት

- የቤተሰብ ምጣኔ፣ የቅድመወሊድ ክትትል፣ የድህረ ወሊድ ክትትልና የክትባት አገልግሎት መስጠት
- በጉብኝት ወቅት መሰረታዊ የህክምና አገልግሎት መስጠት
- የ1ለ5 ትስስር መሪዎች ያከናወኑትን ተግባራት መከታተል፣ መደገፍና መገምገም እንዲሁም ጥራቱን ማረጋገጥና ግልፅነቱን ማየት
- ዝቅተኛ የፓኬጅ አፈፃፀም ያላቸውን ቤተሰቦች ትኩረት በማድረግ በሚመለከታቸው በሁሉም የጤና ፓኬጅ ላይ ድጋፍ ማድረግ
- የጤና ትምህርትን መስጠት
- ሞዴል ቤተሰቦች ወደ ኋላ እንዳይመለሱ መከታተልና ማበረታታት

6.2 በማህበረሰብ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት

በማህበረሰብ ደረጃ የሚገኙ የልማት ቡድኖችን፣ የብዙሃን ማህበራትን (የሴቶች፣ የወጣቶች፣ የአርሶ አደር)፣ የተለምዶ ማህበራት (ማለትም ዕድር፣ ዕቁብ ወዘተ)፣ የእምነት ተቋማት፣ የገበያ ቦታዎች፣ የመንግስት አወቃቀር (ለምሳሌ፡- የግብርና ልማት ጣቢያዎች) በመጠቀም የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጅችን መተግበር ያስፈልጋል።

በማህበረሰብ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት የሚከተሉት ናቸው።

- በጤና ፓኬጅ ላይ ትምህርት መስጠትና የጤና አገልግሎት መስጠት።
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ቀበሌውን በጎጥ በመከፋፈል በውሎ ገብ የጤና አገልግሎቶችን መስጠት
- የ1ለ5 ትስስሮችንና የልማት ቡድኖችን ማደራጀት፣ መከታተል፣ መደገፍና መገምገም

- ከልማት ቡድኖች ጋር በአስራ አምስት ቀን አንድ ጊዜ ሳይቆራረጥ ስብሰባ ማካሄድና የስራ አፈፃፀማቸውን መገምገም

6.3 በወጣት ማዕከላትና በትምህርት ቤት የሚከናወኑ ተግባራት

የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራምን በቀበሌ ከመተግበር አኳያ ት/ቤቶችና የወጣት ማዕከላት ተቋማትን መጠቀም ከፍተኛ ሚና አለው።

በት/ቤትና በወጣት ማዕከላት የሚከናወኑ ተግባራት የሚከተሉት ናቸው።

- በወጣት ማዕከላት በጤና ፓኬጆች ላይ ትምህርት መስጠትና የጤና አገልግሎት መስጠት
- የጤና ፓኬጅን በት/ቤቶች በሞዴልነት መተግበርና ተማሪዎችን ማስተማር
- ተማሪዎችን ማደራጀትና ስልጠና መስጠት ወይም የትምህርት ቤት የተለያዩ ክለሶችን መጠቀም

6.4 በጤና ኤላ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት

በጤና ኤላ ደረጃ የሚከናወኑ ተግባራት የሚከተሉት ናቸው።

- የተቀናጀ የማህበረሰብ አቀፍ የህፃናት ህክምና መስጠት
- የክትባት ቅዝቃዜ ሰንሰለት የሙቀት መጠንን መመዘገብና መቆጣጠር
- የክትባት አገልግሎት መስጠት
- የቤተሰብ ዕቅድ አገልግሎት መስጠት
- የቅድመ ወሊድ ወሊድና ድህረ ወሊድ አገልግሎት መስጠት
- የህፃናት ነፍሰጡሮችና የሚያጠቡ እናቶች የስነ ምግብ እጥረት ልዩታና የምክር አገልግሎት መስጠት
- በየወሩ በቀበሌው የሚገኙ ነፍሰጡሮችን ማወያየት
- የመጀመሪያ የህክምና እርዳታ መስጠት
- የወባ ምርመራ አር ዲ ቲን በመጠቀም መመርመር በውጤቱ መሰረት ህክምና አገልግሎት መስጠት
- የኤች አይ ቪ ምክርና ምርመራ አገልግሎት መስጠት (የደረጃ አራት ስልጠናን ባጠናቀቁ የጤና ኤክስፔንሽን ፕሮግራሞች የሚሰሩ)
- የማህበረሰብ አቀፍ የቲቢ በሽታ መከላከልና መቆጣጠር አገልግሎት መስጠት
- የቴትራሳይክሊን ቅባትን በመጠቀም የትራኮማ በሽታን ማከምና ስለ ፊት መታጠብ ማስተማር
- የእከክ በሽታን ህክምና መስጠት
- ከጤና ኤላ አቅም በላይ የሆኑ የጤና አገልግሎቶችን ወደ ጤና ጣቢያ መላክ
- በጤና ኤላ ሰርቶ ማሳያዎችን በማዘጋጀትና በመጠቀም የጤና አጠባበቅ ትምህርት መስጠት
- የተከናወኑ ስራዎችን መመዘገብ፣ ፋይል ማደራጀት፣ መረጃን ማጠናቀርና ሪፖርት ማቅረብ

- አስራላጊ መረጃዎችን በግራፍና በቻርት በመስራት ግድግዳ ላይ በመለጠፍ ውቅታዊ ማድረግ

7. የሞዴል ቤተሰብ የስልጠና

የሞዴል ቤተሰብ ስልጠና በጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጅ ላይ በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮች ና በ1ለ5 ትስስር አማካኝነት የሚሰጥ ስልጠና ነው።

7.1 የሞዴል ቤተሰብ የስልጠና ሂደት

በቀበሌ ደረጃ ከ150 እስከ 200 የሚደርሱ በፓኬጅ አፈፃፀማቸው መሰረት ደረጃ ተሰጥቷቸው የ1ለ5 መሪ ተብለው በልማት ቡድን የተመረጡ ሴቶች በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮችና በጤና ጣቢያ ባለሙያዎች አማካኝነት ለ15 ቀናት በቀን ለ4 ሰዓት በድምሩ ለ60 ሰዓታት የክህሎት ስልጠና ይወስዳሉ። በስልጠናው ጊዜና ከዚያም በኋላ በተግባር ፓኬጅን በቤታቸው ይተገብራሉ ፓኬጅን ሲያሟሉ በሞዴልነት ይመረቃሉ። የ1ለ5 ትስስር መሪዎች በስራቸው ከሚገኙ ቤተሰቦች ጋር ለሁለት ቀናት በፓኬጅ አተገባበር ዙሪያ ውይይት በማድረግ የትስስራቸውንና የየግል እቅዳቸውን ይዘጋጃሉ። የፓኬጅ ትግበራን የጊዜ ሰሌዳ ያስቀምጣሉ። በተቀመጠው እቅድና የጊዜ ሰሌዳ መሰረት የ1ለ5 መሪዎች ሳይቆራረጥ ድጋፍና ክትትል በማድረግ ሁሉንም ቤተሰቦች ቢበዛ በአራት ወር ጊዜ ውስጥ የሚመለከታቸውን ሁሉንም ፓኬጅ በመፈፀም ሞዴል ሆነው እንዲመረቁ ያደርጋሉ። ሞዴል ሆነው የተመረቁ ቤተሰቦች ወደ ኋላ እንዳይመለሱ በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች በመታገዝ የ1ለ5 መሪዎች ቀጣይነት ያለው ክትትልና ድጋፍ ማድረግ ይኖርባቸዋል።

7.2 የሞዴል ቤተሰብ ምረቃ መስፈርቶች

አንድ ቤተሰብ በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ሞዴል ሆኖ ለመመረቅ የሚከተሉትን መስፈርቶችን ማሟላት ይጠበቅበታል።

የእናቶችና ህፃናት ጤና

- ከአንድ አመት ባትች የሆኑት ህፃናት ሁሉንም የክትባት አይነት ካስከተቡ
- አዲስ የተወለዱ ህፃናት እስከ ስድስት ወር ለምንም ተጨማሪ ምግብ የእናት ጡት ብቻ ከጠቡ
- ህፃናትን በአግባቡ ከመገቡ
- ከሁለት አመት በታች ያሉ ህፃናት የእድገት ክትትል ካደረጉ
- ቤት ውስጥ ያሉ ከ15 በላይ የሆኑ ሴቶች ክትባት ከወሰዱ
- የቤተሰብ እቅድ እውቀት ያሻሻሉ ወይም ተጠቃሚ ከሆኑ
- የታመሙ እናቶችና ህፃናት በቶሎ ወደ ህክምና መውሰድ ከተለመደ

- ተቅማጥ ለያዘው ህግን ፈሳሽ ምግቦችን እና ኦ ኦር ኤስ መስጠት ከተለመደ
- ጎጂ ልማዶች ስወገዱ ከሆነ
- ነፍሰ ጡር ሴት ቅደመ ወሊድ አገልግሎት ከሰጠው እስከ አረት ጊዜ ካደረገች
- የወሊድ አገልግሎት በሰለጠነ ባለሙያ ያገኘችና የድህረ ወሊድ አገልግሎት ከወሊድ በኋላ ሁለት ጊዜ አድርጋ ከሆነ

ወባን በተመለከተ

- የመኝታ አገበር ካላቸው አዘውትረው ከተጠቀሙ
- የወባ ህመም ሲከሰት በፍጥነት ወደ ጤና ተቋም የሚሄዱ ከሆነና የሚሰጣቸውን መድሃኔት በአግባቡ የሚጠቀሙ ከሆነ
- የወባ መከላከል የአከባቢ ቁጥጥር ስራዎች ላይ ከተሳተፉ
- የፀረ ወባ ኬሚካል ቤታቸውን ካሰረጩ

የግልና የአከባቢ ንፅህና

- በመፀዳጀ ቤት አጠገብ የእጅ መታጠቢያ በማዘጋጀት ከተፀዳዱ በኋላ እጅን በአመድ ወይም በሳሙና መታጠብ
- የመፀዳጃ ት መገንባትና በአግባቡ ሁሉም የቤተሰብ አባላት አዝትው መጠቀም
- ቤትን በንጽህና መያዝ
- የደረቅ ቆሻሻማጠራቀሚያ መጠቀም ወይም ለኮምፖስት መጠቀም
- የፍሳሽማረጊያ ጉድድ ተዘጋጅቶ በጥቅም ላይ ከዋለ
- የመመገቢያ እቃዎች ንፅህናቸው ተጠብቆ በትክክል ከተደረደሩ
- መክደኛ ያለው በቀላሉ ሊታጠብ የሚችል ለስላሳ የምግብ እቃ በጥቅም ላይ ከዋለ
- ምግብ ሲዘጋጅና ሲሰራ በንፅህና መያዝ ከተለመደ
- ህፃናትን ከተፀዳዱ በኋላ እጅን መታጠብ
- ፍትንና እጅን ሁል ጊዜ መታጠብ
- በሳምንት ቢያንስ አንድ ጊዜ ገላን መታጠብ
- ፀጉርና ጥፍርን በአጭር መያዝ
- የገላና የልብስ ተባዮችን ያስወገዱ
- የአከባቢ ንፅህና በትክክል ከተያዘ
- የተለየ ማብሰያ ቤት ያዘጋጀ
- የሰውና የእንስሳት መኖሪያ ቤት ከለዩ
- ቤትን በየጊዜው በመለቅለቅ ሙጀሌንና ሌሎች ተባዮችን መስወገድ ነገር ግን በፀረ ወባ ኬሚካል የተረጩን ግድግዳ እስከ ስድስት ወራት ያልተለቀለቀ

የውሃ አያያዝና አጠቃቀም

- የውሃ መቅጃን ለይቶ ማስቀመጥ
- ከምንጭ አስተማማኝ ያልሆነ የመጠጥ አፍልቶ ወይም አጣርቶ መጠቀም
- የቤት ውስጥ ውሃ ፍጆታ ከጨመረ

ኤች አይ ቪ/ኤድስና ቲቢ

- ስለመተላለፊያና መከላከያ ዘዴዎች በቂ ግንዛቤ ካላቸው
- በማህበረሰብ ውይይት ተሳታፊ ከሆኑ
- መድሎና ማግለል የማያደርጉ ከሆነ
- ሁለት ሳምንትና ከዚያ በላይ የቆየ ሳል ካላቸው ወደ ጤና ተቋም ለምርመራ የሚሄዱ ከሆነ
- የሚሰጣቸውን የቲቢ ህክምና በአግባቡ ወስደው የሚጨርሱ ከሆነ

8. ተግባርና ሀላፊነት

8.1 የፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚ/ር ተግባርና ሀላፊነት ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ሰራዊት ግንባታን ቁልፍ ተግባሩ አድርጎ መንቀሳቀስ፤ አበይት ተግባራት
- የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሃድን ማጠናከር፤
- መመሪያዎችንና ለፕሮግራሙ አስፈላጊ የሆኑ ሰነዶችን ማዘጋጀት ተፈጻሚነታቸውንም መከታተል፤
- ከፌዴራል መንግስት ከሴክተር መስሪያ ቤቶች ከክልል ምክር ቤቶች ከጤና ቢሮዎችና ከአጋር ድርጅቶች ጋር ያለውን ቅንጅታዊ አሰራርን በማጠናከር ለጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሳካት በጋራ መስራት፤
- በየክልሉ ለተዋቀሩ ኮማንድ ፖስቶችን መደገፍ፤ መከታተል፤ የመረጃ ልውውጥ ማድረግና በቅንጅት መስራት፤
- በየዓመቱ ሁሉንም ክልሎችና አጋር ድርጅቶችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ ማካሄድ፤ በዚህም በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈፃፀም የተሻለ ደረጃ ላላቸውና የላቀ አስተዋፅዖ ላበረከቱ አካላት እውቅናና ማበረታቻ መስጠት፤
- የድጋፍዎ ክትትል ስራዎችን ማከናወን፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች የስራ ላይ ስልጠናና የሙያ ማሻሻያ ትምህርት የሚያገኙበትን ስርዓት መዘርጋት፤ ተግባራዊነቱን መከታተል፤
- የፕሮግራሙን አፈጻጸም ለማሻሻል የሚረዱ ጥናቶችን ማካሄድ/ማስተባበር፤
- ምርጥ ተሞክሮዎችን በመቀመር የልምድ ልውውጥ መድረኮችን ማዘጋጀት፤
- ወጥነት ያላቸውን የመረጃ መሰብሰቢያ ሪፖርት ማቅረቢያ የክትትልና የግምገማ ቅጾችን ማዘጋጀትና ስራ ላይ እንዲውሉ ማድረግ፤
- የጤና አጠባበቅ መርጃ መሳሪያዎችን፤ የስልጠና ማኑዋሎችንና የማጣቀሻ መጽሐፎችን ማዘጋጀት፤

8.2 የክልል ጤና ጥበቃ ቢሮ ተግባርና ሀላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ሰራዊት ግንባታን ቁልፍ ተግባሩ አድርጎ ይንቀሳቀሳል

አበይት ተግባራት

- የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሃድን ማጠናከር፤
- በክልሉ የተዋቀሩ ኮማንድ ፖስቶችን መደገፍ፣ መከታተል፣ የመረጃ ልውውጥ ማድረግና በቅንጅት መስራት፤
- በፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚ/ር የሚወጡ ፖሊሲዎች፣ መመሪያዎችንና ደንቦችን መሰረት በማድረግ እንደየክልሉ ነባራዊ ሁኔታ በማሻሻል ተፈጻሚነታቸውን መከታተል፤
- ከክልሉ መንግስት፣ ከሴክተር መስሪያ ቤቶች፣ ከዞን፣ ከወረዳና ከአጋር ድርጅቶች ጋር ያለውን ቅንጅታዊ አሰራርን በማጠናከር ለጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሳካት በጋራ መስራት፤
- ለዞን ጤና መምሪያ የቴክኒክና አስተዳደራዊ ድጋፍ መስጠት፤
- በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም በክልሉና ከክልሉ ውጭ የተገኙትን ምርጥ ተሞክሮዎችን በመቀመር እንዲሰሩ ማድረግ፤
- በየስድስት ወሩ በየደረጃው ያሉ አካላትንና አጋሮችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈጻጸም ግምገማ መድረክ በማዘጋጀት በአፈጻጸማቸው የተሻለ ደረጃ ላላቸው አካላት እውቅናና ማበረታቻ መስጠት፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች የስራ ላይ ስልጠና የሙያ ማሻሻያ ትምህርት እንዲያገኙ ማድረግ፤ አፈጻጸሙን መከታተል፤
- በተለያዩ ምክንያቶች ስራቸውን በለቀቁ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ምትክ የማሟሟያ ስልጠና ማካሄድ፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈጻጸም ላይ ጥናቶችን ማካሄድ/መደገፍ፤
- የድጋፍዎ ክትትል ስራዎችን ማከናወን፤
- የጤና አጠባበቅ መርጃ መሳሪያዎችንና የማጣቀሻ መጽሐፎችን ማዘጋጀት፤
- ለፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር በየወቅቱ ሪፖርት ማዘጋጀትና ማቅረብ፤

8.3 የዞን ጤና መመሪያ ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ስራዊት ግንባታን ቁልፍ ተግባሩ አድርጎ መንቀሳቀስ፤

አበይት ተግባራት

- በዞንና በወረዳ የተዋቀሩ ኮማንድ ፖስቶችን መደገፍ፤ መከታተል፤ የመረጃ ልውውጥ ማድረግና በቅንጅት መስራት፤
- የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሀድን መደገፍ፤ መከታተል፤
- በፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚ/ርና በክልል ጤና ጥበቃ ቢሮ የሚወጡ መመሪያዎችንና ደንቦችን ተፈጻሚ እንዲሆኑ ማድረግ፤
- ከዞን መስተዳደር ምክር ቤት፣ ከሴክተር መስሪያ ቤቶች፣ ከወረዳና ከአጋር ድርጅቶች ጋር ያለውን ቅንጅታዊ አሰራርን በማጠናከር ለጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሳካት በጋራ መስራት፤
- ለወረዳ ጤና ጥበቃ ጽ/ቤቶች የቴክኒክና የአስተዳደር ድጋፍ መስጠት፤
- በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የተገኙትን ምርጫ ተሞክሮዎችን በመቀመር እንዲሰፋ ማድረግ፤
- በየሩብ አመቱ በየደረጃው ያሉ አካላትንና አጋሮችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ መድረክ በማዘጋጀት በአፈፃፀማቸው የተሻለ ደረጃ ላላቸው አካላት እውቅናና ማበረታቻ መስጠት፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች የስራ ላይ ስልጠናና የሙያ ማሻሻያ ትምህርት እንዲያገኙ ማድረግ፤ አፈፃፀሙን መከታተል፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰልጣኞችን የማሟያ ምልመላ ማገዝና ማስተባበር፤
- የድጋፍዎ ክትትል ስራዎችን ማከናወን፤
- የጤና አጠባበቅ መርጃ መሳሪያዎችንና የማጣቀሻ መጽሐፎችን ማዘጋጀት፤
- የጤና ኬላና የጤና ኤክስቴንሽን መኖሪያ ቤት ግንባታና ጥገና ሥራዎችን መከታተል፤
- ለክልል ጤና ቢሮዎች በየወቅቱ ሪፖርት ማዘጋጀትና ማቅረብ፤

8.4 የወረዳ ጤና ጽ/ቤት ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ስራዊት ግንባታን ቁልፍ ተግባሩ አድርጎ መንቀሳቀስ፤ ወረዳውን በተደራጀ የህዝብ ንቅናቄ መምራት፤

አበይት ተግባራት

- በወረዳና በቀበሌ የተዋቀሩ ኮማንድ ፖስቶችን መደገፍ፣ መከታተል፣ የመረጃ ልውውጥ ማድረግና በቅንጅት መስራት፤
- በወረዳው የሚገኙ ሁሉም ጤና ጣቢያዎችና ጤና ኬላዎች በመጀመሪያ ደረጃ ጤና ክብካቤ አሃድ መርህ መሰረት ማስተሳሰር፣ መደገፍ፣ መከታተል፤
- በፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚ/ርና በክልል ጤና ጥበቃ ቢሮ የሚወጡ መመሪያዎችንና ደንቦችን ተፈጻሚ እንዲሆኑ ማድረግ፤
- ከወረዳ መስተዳደር ምክር ቤት፣ ከሴክተር መስሪያ ቤቶች፣ ከአጋር ድርጅቶች ጋር ያለውን ቅንጅታዊ አሰራርን በማጠናከር ለጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም መሳካት በጋራ መስራት፤
- ለጤና ጣቢያዎች የቴክኒክና የአስተዳደር ድጋፍ መስጠት፤
- በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የተገኙትን ምርጥ ተሞክሮዎችን በመቀመር እንዲሰፋ ማድረግ፤
- በየሩብ አመቱ በየደረጃው ያሉ አካላትንና አጋሮችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ መድረክ በማዘጋጀት በአፈፃፀማቸው የተሻለ ደረጃ ላላቸው አካላት እውቅናና ማበረታቻ መስጠት፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች የስራ ላይ ስልጠና መስጠት፣ የሙያ ማሻሻያ ትምህርት እንዲያገኙ ምልመላ ማድረግ፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰልጣኞችን የማሟያ ምልመላ ማካሄድ፤
- ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመሆን ኢንሰፔክሽን/ድጋፍና ክትትል ማካሄድ፣ ግብረ መልስ መስጠት፤
- ለክልል ጤና ጥበቃ ቢሮና ለዞን ጤና መምሪያ በየወቅቱ ሪፖርት ማዘጋጀትና ማቅረብ፤
- የጤና ኬላና የጤና ኤክስቴንሽን መኖሪያ ቤት ግንባታና ጥገና ሥራዎችን ከቀበሌው አስተዳደር ጋር በመሆን ማከናወን/ማስተባበር፤
- ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመሆን ኢንሰፔክሽን/ድጋፍና ክትትል ማካሄድ፣ ግብረ መልስ መስጠት፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞችን ቅጥር መፈፀም፣ የጎደለትንም ማሟላት፤

8.5 የጤና ጣቢያ ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ሰራዊት ግንባታን ቁልፍ ተግባሩ አድርጎ መንቀሳቀስ፣ በስሩ ያሉ ቀበሌዎችን በተደራጀ የህዝብ ንቅናቄ መምራት፤
- በስሩ ላሉ የጤና ኬላዎች መደገፍ፣ መከታተልና መገምገም፤

አበይት ተግባራት

- የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሀድ ዕቅድን ማዘጋጀት፤
- በዕቅድ አፈፃፀም ወቅት በአመለካከት፣ በክህሎትና በግብዓት አቅርቦት ያሉትን ማነቆዎች በመለየት የአቅም ግንባታ ስራዎችን ማስፈፀም፤
- በጤና ጣቢያው ስራ ባሉ ቀበሌዎች ያሉ የልማት ቡድንና የ1ለ5 ትስስሮችን እና ሌሎች ጤናና ጤና ነክ መረጃዎችን መሰብሰብ፤መተንተን፤
- ለጤና ኬላዎች የቴክኒክና የአስተዳደር ድጋፍ መስጠት፤
- በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የተገኙትን ምርጫ ተሞክሮዎችን በመቀመር እንዲሰፋ ማድረግ፤
- በየወሩ በስሩ ካሉ ጤና ኬላዎች ጋር የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ ማካሄድ፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች የስራ ላይ ስልጠና መስጠት፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራክቲሽነሮች በጤና ኬላ በማይኖሩበት ወቅት አገልግሎቱ እንዳይቋረጥ ሌሎች ባለሙያዎችን በጊዚያዊነት መድቦ ማሰራት፤
- በጤና ጣቢያ የሚገኙ ባለሙያዎች ጤና ኬላዎችን በመከፋፈል የጤና ልማት ስራዊት ስራዎችን ቀበሌ ወርደው እንዲደግፉ ማድረግ፤
- የክትትልና ድጋፍ ስርዓት በመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሀድ በመዘርጋት ተግባራቱን መከታተል፤
- ለወረዳ ጤና ጥበቃ ጽ/ቤት በየወቅቱ ሪፖርት ማዘጋጀትና ማቅረብ፤

8.6 የቀበሌ አስተዳደር ተግባርና ሀላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ስራዊት ግንባታን ቁልፍ አጀንዳ አድርጎ መንቀሳቀስ፤

አበይት ተግባራት

- የቀበሌውን የጤና ልማት ስራዊት ግንባታ ለመከታተልና ለመደገፍ ኮማንድ ፖስት ማቋቋም፤
- የልማት ቡድኖችንና የ1ለ5 ትስስሮችን በቋሚነት መሰብሰብ፤መከታተል፤መደገፍና መገምገም፤
- በቀበሌው ያሉ የልማት ቡድንና የ1ለ5 ትስስሮችን መረጃዎችን መሰብሰብ፤መተንተን፤
- ማህበረሰቡን በማስተባበር ደረጃውን የጠበቀ የጤና ኬላ ግንባታና እድሳት እንዲሁም የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች መኖሪያ ቤትና የሞዴል ስርቶ ማሳያ ግንባታዎችን ማከናወን፤
- የቀበሌውን የጤና ልማት ስራ በዋነኛነት መምራት፤የህብረተሰብ ንቅናቄ መፍጠር፤ ማስተባበር፤
- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኛ/ፕራክቲሽነር በቀበሌው ውላ አድራ መስራቷን መከታተል፤

8.7 የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የጤና ልማት ሰራዊት ግንባታን ቁልፍ ስራቸው አድርገው መንቀሳቀስ፤

አበይት ተግባራት

- ከጤና ጣቢያ፣ ቀበሌ አስተዳደርና ሌሎች አካላት ጋር በመሆን ዕቅድ ማዘጋጀት፤ መተግበር፤ አፈፃፀሙን በጋራ መገምገም፤
- የልማት ቡድኖችንና የ1ለ5 ትስስሮችን በቋሚነት መሰብሰብ፤ መከታተል፤ መደገፍና መገምገም፤
- የቀበሌውን የጤና ዕቅድ በልማት ቡድን በ1ለ5ና በቤተሰብ ደረጃ መከፋፈሉን ማረጋገጥ፤
- አጠቃላይ የቀበሌውን ጤናና ጤና ነክ መረጃዎችን ቤተሰብ ጤና ማኅደር በመሰባሰብ መተንተንና ማጠናቀር እንዲሁም የዕቅድ አፈጻጸም ሪፖርት ለጤና ጣቢያ መላክ፤
- ጤና ኬላውን በየቀኑ ክፍት በማድረግ በጤና ኬላ የሚሰጡ አገልግሎቶችን መስጠት፤
- በመደበኛነት የቤት ለቤት ጉብኝት ማድረግ እንዲሁም በውሎ ገብ የሚሰሩ ሥራዎችን ማከናወን፤
- ለፕሮግራሙ የሚያስፈልጉ መድኃኒቶችን፣ የህክምና መገልገያ መሳሪያዎችንና ሌሎች ግብዓቶችን ጠይቆ ማሟላት፤ በመንግስት ንብረት አይደለም ደንብ መሰረት መጠቀም፤
- በየወሩ በጤና ጣቢያ በሚደረገው የስራ ግምገማ ላይ በመገኘት በፓኬጆች አፈፃፀም የሚስተዋሉ የአመለካከት፣ የክህሎትና የግብዓት ማነቆዎችን በመለየት መፍታት/አንዲፈቱ ማድረግ፤
- የ1ለ5 መሪዎችን ማሰልጠን፤ መከታተል፤ መደገፍና ብቁ ሲሆኑ በሞዴል ቤተሰብነት ማስመረቅ፤
- የ1ለ5 መሪዎች የሚከታተሏቸውን ቤተሰቦች መከታተልና መደገፍ ብቁ ሲሆኑ በሞዴል ቤተሰብነት ማስመረቅ

8.8 የልማት ቡድን ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- በልማት ቡድኑ ውስጥ ያሉ እማ/አባዎቻቸውን የሚመለከታቸውን የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆችን ሙሉ በሙሉ እንዲተገብሩ ማድረግና ሌሎች የጤና ልማት ስራዎችን መስራት፤

አበይት ተግባራት

- በስሩ ያሉ ሁሉም ቤተሰቦች በ1ለ5 እንዲተሳሰሩ ማድረግ፤
- የልማት ቡድኑን አጠቃላይ ጤናና ጤና ነክ መረጃዎችን መሰብሰብ፤ መተንተንና ማጠናቀር፤
- የቀበሌውን የጤና ዕቅድ መነሻ በማድረግ የልማት ቡድኑን ዕቅድ ማዘጋጀት፤ በ1ለ5ና በቤተሰብ ደረጃ መከፋፈሉን ማረጋገጥና ተፈጻሚነቱን መከታተል፤
- ቢያንስ በየሁለት ሳምንቱ በመገናኘት የ1ለ5 ትስስሮችን መሰብሰብ፤ መከታተል፤ መደገፍና መገምገም፤
- የዕቅድ አፈፃፀም ሪፖርት ለጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኛ ማቅረብ፤

8.9 የ1ለ5 ትስስር ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- የልማት ቡድኑን የጤና ዕቅድ መነሻ በማድረግ የ1ለ5 ትስስር ዕቅድ ማዘጋጀት፤ በዚህ መሰረት በትስስሩ ያሉ ቤተሰቦች እንዲያቅዱ በማድረግና በመደገፍ ተፈጻሚነቱን መከታተል፤
- በ1ለ5 ትስስር ውስጥ ያሉ ቤተሰቦች የሚመለከታቸውን የጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆችን ሙሉ በሙሉ እንዲተገብሩ መደጋገፍ፤
- የትስስሩን አጠቃላይ ጤናና ጤና ነክ መረጃዎችን አጠናቅሮ መያዝ፤
- ቢያንስ በየሳምንቱ በመገናኘት የትስስሩ አባላትን የፓኬጆች አፈጻጸም መገምገምና መደጋገፍ እንዲሁም በየወሩ አፈፃፀማቸውን ደረጃ መስጠት፤
- የትስስሩን አባላት በማስተባበር በትስስሩ፣ በልማት ቡድኑና በቀበሌው የሚካሄዱ የጤና ልማት ስራዎችን መስራት፤
- የዕቅድ አፈፃፀም ሪፖርት ለልማት ቡድኑ ማቅረብ፤

8.10 የቤተሰብ ተግባርና ኃላፊነት

- የቤተሰቡን የጤና ዕቅድ ያዘጋጃል፤
- በ1ለ5 የትስስር መሪ የሚሰጠውን የክህሎት ሥልጠና በመከታተል በቤቱና በቤተሰቡ ይተገብራል፤ ሌሎች ቤተሰቦችንም ይደግፋል፤
- በቋሚነት በ1ለ5 ትስስር፣ በልማት ቡድኑና በቀበሌ ውይይት ላይ ይሳተፋል፤
- በቀበሌው የሚካሄዱ የጤና ልማት ስራዎችን ይሰራል፤

8.11 የት/ቤቶች ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- በትምህርት ቤት ሊተገበሩ የሚችሉ የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ፓኬጆችን መተግበርና ለፕሮግራሙ ስኬታማነት ከጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ጋር መስራት፤

አበይት ተግባራት

- በትምህርት ቤት የጤና ክበብ በማቋቋም የጤና ትምህርት መስጠትና በሕብረተሰቡ የሚተገበሩ የጤና ልማት ስራዎችን መደገፍ፤
- መደበኛውን የትምህርት ሂደት በማያስተጓጉል መልኩ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች በሳምንት የተወሰነ ሰዓት በትምህርት ቤት ስለጤና አጠባበቅ ትምህርት የሚሰጡበትን ሁኔታ ማመቻቸት፤
- የተለያዩ የጠየና ተግባራትን የሚያመለክቱ ሰርቶ ማሳያዎችን በት/ቤት በማዘጋጀት (መፀዳጃ ቤት፣ የእጅ መታጠቢያ፣ የቆሻሻ ጉድጓድ፣ ወዘተ.) እንዲጠቀሙ በማድረግ የተማሪዎችን ዕውቀትና ክህሎት ማሳደግ፤

8.12 የሴቶች አደረጃጀት ተግባርና ኃላፊነት

ቁልፍ ተግባር

- በጤና ልማት ሰራዊት ግንባታ ሂደት በግንባር ቀደምነት መንቀሳቀስ፤

አበይት ተግባራት

- አባላቶቻቸውን በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ሞዴል እንዲሆኑ ማድረግ፤
- ለጤና ልማት ቡድንና ለ1ለ5 ትስስር ድጋፍና ክትትል ማድረግ፤
- በየደረጃው ካሉ የጤናው ሴክተር አካላት ጋር ተባብሮ መስራት፤
- በዕቅድ ዝግጅት አተገባበርና ግምገማ ላይ መሳተፍ፤

8.13 የአጋር ድርጅቶች ተግባርና ኃላፊነት

- ከፌዴራል ጀምሮ እስከ የመጀመሪያ የጤና ክብካቤ አሀድ ባሉ የጤና መዋቅሮች ፍላጎት መሰረት ለፕሮግራሙ መሳካት አስፈላጊውን ሁሉን አቀፍ ድጋፍ መስጠት፤

በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ትግበራና በጤና ልማት ሰራዊት ግንባታ ሂደት የሚከተሉት ተግባራት የተከለከሉ ናቸው፡፡

- በቀበሌ ደረጃ ከ1ለ5 አደረጃጀት ማሰልጠን እንዲሁም ሌሎች በጎ ፈቃደኛ የጤና መልዕክተኞችን ማሰልጠንና መጠቀም፤

- ለልማት ቡድንና ለ1ለ5 መሪዎች እንዲሁም ለህብረተሰቡ በቀበሌ ደረጃ ለሚደረጉ የጤና ልማት ስራዎች ማንኛውንም አይነት ጥቅማጥቅም መስጠት፤
- የጤና ጥበቃ ሚኒስትር ከአጋሮች ጋር በመሆን ካወጣው የተቀናጀ የጤና ኤክስቴንሽን ማሰልጠኛ ማቴሪያል ውጪ ስልጠና መስጠት፤
- በየደረጃው ካለ የጤና መዋቅር ጋር ሳይቀናጁ አጋሮች ከጤና ኤላ በታች ወርደው መስራት፤

9. የጤና ኤክስቴንሽን ስራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች ዝውውር እና የአመት እረፍት

9.1 የጤና ኤክስቴንሽን ስራተኞች/ ፕራክቲሽነሮች ዝውውር

የዝውውር፣ የመልቀቂያ ልዩ ልዩ እረፍት ፈቃድ በተመለከተ ግልፅ መመሪያ ባለመኖሩ በርካታ የጤና ኤክስቴንሽን ስራተኞች ከስራው ጫና ጋር በማወዳደር ለመስራት ፍላጎታቸው እንደቀነሰ እና ስራውን በጥራት ለማከናወን እንደ ችግር ታይቷል። ዝውውሩ የሚፈጸምባቸው ደረጃዎች ከቀበሌ ወደ ቀበሌ፣ ወረዳ ወደ ወረዳ እንዲሁም ከዞን ወደ ዞን ሊሆን ይችላል። የዝውውር ማወዳደሪያ መስፈርት በዋናነት በስራ አፈፃፀም ውጤታቸው ሊሆን ይገባል ።

የዝውውር ማወዳደሪያ መስፈርቶች

- ቢያንስ በየሁለት አመቱ በወረዳው ውስጥ የሚገኙ ቀበሌዎችን
 - ባላቸው የስራ አመችነት፤
 - የገጠር መሰረተ ልማት መስፋፋት እና
 - የአየር ንብረት ሁኔታ በመለየት በቅደም ተከተል ደረጃቸውን ማውጣት
- የጤና ኤክስቴንሽን ስራተኞች/ፕራክቲሽነሮች ከሚሰሩበት ቀበሌ ወደ ሌላ ቀበሌ ለመዛወር በተመደቡበት ቀበሌ ቢያንስ 2 አመት ማገልገል ይኖርባቸዋል።
- የጤና ኤክስቴንሽን ስራተኞች/ፕራክቲሽነሮች የሚወዳደሩበት መስፈርት በዋናነት በስራ አፈፃፀም ውጤታቸው መሰረት ነው።
- በወረዳው ውስጥ ከቀበሌ ቀበሌ ዝውውር ማድረግ ሲታሰብ በዋናነት ስድስት (6) መሰረታዊ ነገሮችን በመጠቀም የተሸለ ውጤት ያስመዘገቡ የተሸለ የስራ ቦታ ለሚገባቸው የጤና ኤክስቴንሽን ስራተኞች/ፕራክቲሽነሮች መስጠት ያስፈልጋል። በዚህ መሰረት

1. የሞዴል ቤተሰብ ምረቃ አፈፃፀም -----80%

- 2. ለስራ ቦታ ቀበሌዎች የሚሰጥ ነጥብ -----8%
- 3. የአገልግሎት ዘመን/አመት -----2%
- 4. የምታገለግለው ህዝብ/የቤተሰብ ኃላፊ ብዛት-----2%
- 5. ለትዳር የሚሰጥ ነጥብ -----3%
- 6. በቀበሌው ሊቀመንበር/ስራ አስኪያጅ የሚሰጥ ነጥብ -----5%

በነዚህ ማወዳደሪያ ነጥቦች እኩል ከመጡ ቅድሚያ ለባለትዳር ይሰጣል፤ በዚህም እኩል ከሆኑ በእያንዳንዱ ፓኬጅ አፈፃፀም ውጤት ይወዳደራሉ። እነርሱም፦

- 1. የክትባት ማለትም የፔንታቫለንት3 /የሚዘልስ/ ሽፋን
- 2. የቅድመ ወሊድ፣ የወሊድና የድህረ ወሊድ አገልግሎት ሽፋን
- 3. የ ቤተሰብ ምጣኔ አገልግሎት ሽፋን
- 4. የመፀዳጃ ቤት አጠቃቀም ሽፋን በመውሰድ እንዲወዳደሩ ይደረጋል።

- የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራቸቲሽነሮች በአዲስ ቅጥር ወይም በዝውውር ከሌላ ወረዳ/ዞን ዝውውሩ ከተሰራ/ከተጠናቀቀ በኋላ ከመጡ/ጣች በወረዳው ውስጥ ባሉት ክፍት ቦታዎች በጊዜያዊነት ተመድባለው እንዲሰሩ ይደረጋል። በሚቀጥለው ዝውውር ባላቸውን አገልግሎትና የስራ ውጤት መሰረት ወደ ሚመጥናቸው ቦታ ይመደባሉ።
- ዝውውር የሚፈልጉ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ባለሙያዎች የሚፈልጉትን ቀበሌ በደረጃ ከ1ኛ እስከ 3ተኛ በመዘርዘር ለዚህ አላማ በተዘጋጀው የዝውውር መጠየቂያ ፎርም ሞልተው በወቅቱ ለወረዳው ጤና ጥበቃ ጽ/ቤት ማቅረብ ይኖርባቸዋል። ነገር ግን ለዝውውር የጠየቋቸውን ቀበሌዎች በስራ ውጤታቸው መሰረት ማግኘት የማይችሉ ከሆነ በውጤታቸው መሰረት የሚቀጥለውን ቀበሌ እንዲያገኙ ይደረጋል።
- በመመዘኛው መሰረት የተሸለ ቀበሌ ተመድበው ዝውውር የማይፈልጉ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራቸቲሽነሮች ካሉበት ቀበሌ ወደ ሌላ ቀበሌ ለመዛወር ባይፈልጉ ወይም የዝውውር ፎርም ባይሞሉም የወረዳው ጤና ጥበቃ ጽ/ቤት በየአመቱ በሚያወጣው የስራ አፈፃፀም ውጤቷ ዝቅተኛ ከሆነ በውጤቷ መሰረት ወደሚመጥናት ቀበሌ እንድትዛወር ይደረጋል።
- ዞን እና ከወረዳ ወረዳ ለሚደረግ ዝውውር የተቀባይና ላኪ ስምምነት መኖሩን ማረጋገጥ አስፈላጊ ነው።

የዝውውር አይነቶች

1. ጋብቻ

ከላይ የተገለፀው እንደተጠበቀ ሆኖ ባልና ሚስት የዝውውር ጥያቄ ከማቅረባቸው በፊት ጋብቻ የመሠረቱ መሆኑን የሚያረጋግጥ ህጋዊ ማስረጃ ማቅረብ ይጠበቅባቸዋል። ይህም በፋይላቸው ተያይዞ መገኘት ይኖርበታል። የዝውውሩ ሁኔታ ከወረዳ/ዞን ወደ ወረዳ/ዞን ከሆነ በሁለቱ ወረዳዎች/ዞኖች እውቅናና ስምምነት የሚፈፀም ይሆናል።

2. የጤና ችግር የሚፈፀም ዝውውር

የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራቲኒሽኖች ከሚሠሩበት ቦታ የጤና መታወክ ችግር ሲያጋጥማቸውና ባሉበት ቦታ የህክምና አገልግሎት ማግኘት እንደማይችሉ በሐኪሞች ቦርድ የተረጋገጠ ማስረጃ ማቅረብ ከቻሉ ህክምና ሊገኙ በሚችሉበት አቅራቢያ ቦታ ክፍት ቦታ ሲኖር ዝውውሩ ይታይላቸዋል።

3. የርስ በርስ ዝውውር

ከላይ የተገለፀው እንደተጠበቀ ሆኖ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ፕራቲኒሽኖች የርስ በርስ ዝውውር ማድረግ ከፈለጉ የመደበኛውን የዝውውር ጊዜ ሳይጠብቅ ሁለቱም 80% በላይ የሚሆነውን ቤተሰብ በሞዴልነት ካስመረቁ ዝውውሩ ሊፈቀድላቸው ይችላል። የዝውውሩ ሁኔታ ከወረዳ/ዞን ወደ ወረዳ/ዞን ከሆነ በሁለቱ ወረዳዎች/ዞኖች እውቅናና ስምምነት የሚፈፀም ይሆናል።

9.2 የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች/ ፕራቲኒሽኖች የአመት እረፍት በተመለከተ

1. የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ዓመቱን በሙሉ የሚካሄዱ ቢሆንም በተነፃፃሪ በውሎገብ እና ቤት ለቤት የሚሰጠው አገልግሎቶች ውስን በሚሆንበት የክረምት ወቅት ሊሆን ይገባል። ክረምቱ ቀድሞና ዘግይቶ የሚገባቸው እንደየ አካባቢው ሊለያይ ቢችልም በአብዛኛው ግን በሀምሌና በነሃሴ ይሆናል።

2. በጤና ኬላ ደረጃ የሚሰጡ አገልግሎቶች እንዳይቋረጡ በክላስተር ጤና ጣቢያው በኩል ተራ ወጥቶላቸው በኘሮግራም ይሆናል። ፈቃዱ የሚሰጠበት ጊዜም ለየብቻ በየተራ ይሆናል።

10. ተከታታይነት ያለው የስራ ላይና የሙያ ማሻሻያ ስልጠና

የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራሙን በብቃት እንዲፈፀሙና ለህብረተሰቡ ጥራት ያለው አገልግሎት እንዲሰጡ ተከታታይነት ያለው የስራ ላይ ስልጠናና የሙያ ማሻሻያ ስልጠና መስጠት አስፈላጊ ነው። ፓኪጆችን ከመፈፀም አንጻር የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ያለባቸውን የክህሎት ክፍተት በመለየት በየሁለት አመት ጤና ጥበቃ ሚ/ር በሚያዘጋጀው የማሰልጠኛ ማኑዋሎችን በመጠቀም በተቀናጀ መልኩ ስልጠና መስጠት ይገባል። ከዚህም በተጨማሪ በጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ሲከናወኑ የነበሩትን አገልግሎቶች ወደ ላቀ ደረጃ ለማሸጋገርና በጤና ኬላ ደረጃ የሚሰጠው የጤና አገልግሎት በመጠንም ሆነ በይዘት ለማሻሻል የሰራተኞችን እውቀትና ክህሎት በተጨማሪ ስልጠና በማሰደግ፣ የተሽለ ጥራት ያለው አገልግሎት እንዲያገኝ ይደረጋል።

11. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የድጋፍና ክትትል ማዕቀፍ

የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራሙንና የጤና ልማት ሰራዊት ግንባታውን ገቢራዊነት ለማረጋገጥ በየደረጃው የተጠናከረ ድጋፍና ክትትል ሊደረግ ይገባል። በየደረጃው ለሚደረገው የድጋፍና ክትትል ስራዎች ሶስት ዋና ዋና የድጋፍና ክትትል አግባቦችን እንከተላለን፡- እነሱም መደበኛ የጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት፣ ድጋፋዊ ክትትልና ኢንሰፔክሽን እንዲሁም የአፈፃፀም ግምገማዎች ናቸው።

11.1 መደበኛ የጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት (HMIS)

የጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት በሀገሪቱ በመተግበር ላይ ሲሆን በዚህም የሚገኘውን መረጃ ለውሳኔ አሰጣጥ መጠቀም አስፈላጊ ነው። በመሆኑም በየደረጃው የሚሰበሰቡትን መረጃዎች ወደ ሚቀጥለው የጤና እርከን ከማስተላለፍ በተጨማሪ የተሰበሰበውን መረጃ በመጠቀም የውስጥ ግምገማ ማካሄድ፣ ማነቆዎችን መለየትና አስፈላጊውን የመፍትሔ አቅጣጫዎችን ማስቀመጥ ያስፈልጋል።

በዚህም መሰረት የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ከቀበሌ ኮማንድ ፖስት ጋር በሚያደርጉት መደበኛ ስብሰባ በጤና ኬላ ደረጃ በጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት የሚሰበሰበውን ሪፖርት አጀንዳ በማድረግ መገምገምና የመፍትሔ አቅጣጫ ማስቀመጥ ይኖርባቸዋል።

በጤና ጣቢያ ደረጃ የጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓትን መሰረት በማድረግ በስሩ ከያዛቸው ጤና ኬላዎች ጋር በመሆን በየወሩ የአፈፃፀም ግምገማ ያካሂዳል። በግምገማውም ወቅት በጤና ኤክስቴንሽን ፓኬጆች አፈፃፀም የሚታዩ ማነቆዎችን በመለየት አስፈላጊ የመፍትሔ አቅጣጫዎችን በማስቀመጥ አፈፃፀማቸውን ይከታተላል።

በወረዳ ጤና ጥበቃ ጽ/ቤት ደረጃ በየወሩ በጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት የሚሰበሰበው ሪፖርት መሰረት በማድረግ የፕሮግራሙን አፈፃፀም በመገምገም የመፍትሔ አቅጣጫ ማስቀመጥ ይጠበቅባቸዋል። በተመሳሳይ መልኩ በዞን፣ በክልልና በፌዴራል ደረጃ በየወሩ በጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት ውስጥ ባሉ በተመረጡ¹ መለኪያዎች መሰረት የአፈፃፀም ግምገማ በማካሄድ ግብረመልስ ይሰጣል።

በወረዳ፣ በዞን፣ በክልልና በፌዴራል ያለው የኮማንድ ፖስት አደረጃጀትም በሚያካሂደው መደበኛ ስብሰባ ላይ በጤና መረጃ አስተዳደር ስርዓት ውስጥ ያሉ የተመረጡ መለኪያዎች በተጨማሪ በየወሩ ሪፖርት የሚደረገውን በ1ለ5 እና በልማት ቡድን የተሰሩ ስራዎችን መሰረት በማድረግ አፈፃፀማቸውን ይገመግማል፤ ግብረመልስ ይሰጣል።

11.2 ድጋፋዊ ክትትልና ኢንሰፔክሽን

የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም የታለመለትን ግብ ለማሳካት በየደረጃው የተጠናከረና ቀጣይነት ያለው ድጋፍና ክትትል ማካሄድ ወሳኝ ነው። በቀበሌ ደረጃ የጤና ኤክስቴንሽን ሰራተኞች ክልማት ቡድኖችና ከ1ለ5 ትስስር መሪዎች ጋር ቢያንስ በየሁለት ሳምንቱ በመገናኘት በፓኬጆች አፈፃፀም በተለይም ትኩረት በሚሰጣቸው የጤና አገልግሎቶች (በጤና ተቋማት የሚሰጥ የወሊድ አገልግሎት፣ በእርግዝና ወቅት የኤች አይ ቪ ኤድስ ምርመራ፣ የክትባት አገልግሎት፣ የወባ በሽታ መከላከልና ቁጥጥር ስራዎች እንዲሁም እንደ የአካባቢው ተጨባጭ ሁኔታ ትኩረት በሚሰጣቸው የጤና አገልግሎቶች) ላይ በመወያየት አፈፃፀማቸውን ይገመግማሉ፤ በዚህ ሃደትም የሚያጋጥሙ ማነቆዎችን በአመለካከት፣ በክህሎትና በግብዓት በመተንተን መፍትሔዎችን ያስቀምጣሉ።

በጤና ጣቢያ ደረጃ የጤና ጣቢያ ባለሙያዎች በስራቸው ያሉ ጤና ኬላዎችን በመከፋፈል በየሳምንቱ በቼክሊስት በመታገዝ ይደግፋሉ። የሚካሄዱ ድጋፍና ክትትሎችም በፓኬጆች አፈፃፀም የሚታዩ የአመለካከት፣ የክህሎትና የግብዓት ማነቆዎችን የሚፈቱ ሊሆኑ ይገባል። የመጀመሪያ ደረጃ የጤና ክብካቤ አሃድ ዳይሬክተርም የድጋፍና ክትትል ስራውን በበላይነት ያስተባብራል፤ ይመራል።

በወረዳ ጤና ጥበቃ ጽ/ቤት ደረጃ ቢያንስ በየወሩ ወጥ የሆነ ቼክሊስት በመጠቀም ለጤና ጣቢያዎችና ጤና ኬላዎች ድጋፋዊ ክትትል ያደርጋል። በድጋፍና ክትትሉ ለተለየት ማነቆዎችም አስፈላጊውን የመፍትሔ አቅጣጫ ያስቀምጣል፤ አፈፃፀማቸውን ይከታተላል።

¹ የቤተሰብ እቅድ አገልግሎት፣ በሰለጠነ ባለሙያ የሚሰጥ የወሊድ አገልግሎት፣ PMTCT፣ የክትባት አገልግሎት፣ የመፀዳጃ ቤት ግንባታና አጠቃቀም፣ ወባን ለመከላከል የአካባቢ ቁጥጥር ስራዎች፣ የቲቢ ህመምን ልዩታ

የዙን ጤና መምሪያ፣ የክልል ጤና ቢሮና ፌዴራል ጤና ጥበቃ ሚ/ር በመቀናጀት ቢያንስ በየሩብ ዓመቱ ወጥ የሆነ ቼክሊስት በመጠቀም የዞኖችን፣ የወረዳዎችን፣ የጤና ጣቢያዎችንና የጤና ኬላዎችን በአፈፃፀም ደረጃቸው በመለየት ድጋፍና ክትትል ያደርጋሉ። ይህ በቅንጅት የሚደረገው ድጋፍና ክትትል በየደረጃው የተለዩ ማነቆዎችን ማን በባለቤትነት መፍታት እንደሚገባው ኃላፊነት ለመስጠት፣ የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈፃፀም ላይ ተመሳሳይ አረዳድ ለመያዝ እንዲሁም በሚደረጉ ድጋፍና ክትትሎች ባጭር ጊዜ ብዙ ዞኖችን፣ ወረዳዎችንና ጤና ተቋማትን ለመሸፈን ጠቀሜታው የላቀ ነው።

በየደረጃው የሚደረግ ድጋፍና ክትትል ሶስቱን የድጋፍና ክትትል ማዕቀፎችን (ሪፖርት፣ ኢንሰፔክሽንና ግብረመልስ) ተከትሎ ሊደረግ ይገባል። በዚህም መሰረት ድጋፍና ክትትል የሚያደርገው አካል ወደ መስክ ከመውጣቱ በፊት ድጋፍ ስለሚሰጠው አካል የዕቅድ አፈፃፀም ሪፖርቱን በመገምገም ትኩረት መስጠት ያለበትን የጤና አገልግሎቶች መለየት፣ እስከ ቤተሰብ ድረስ በመውረድ ሪፖርት የተደረጉ ስራዎች ትክክለኛነታቸውን ማረጋገጥና ግኝቱን ለሚመለከተው ሁሉ ግብረመልስ መስጠት ይጠበቅበታል። በድጋፍና ክትትሉም ወቅት በየደረጃው ያሉ ማነቆዎችን ከመለየትና መፍትሔ ከማፈላለግ በተጨማሪ ምርጥ ተሞክሮዎችን የመቀመርና የማስፋት ስራ መሰራት ይኖርበታል።

ከድጋፍዎ ጉብኝት ጎን ለጎን በየደረጃው ያለው አመራር ወደ ታች በመውረድ የተሰሩ ስራዎችና ሪፖርት የሚደረገውን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ኢንሰፔክሽን ማካሄድ ያስፈልጋል። በተለይም የቀበሌው አመራር በየሁለት ሳምንቱ እንዲሁም የወረዳ አመራሮች ቢያንስ በየወሩ በቀበሌ ደረጃ የተከናወኑ ተግባራትን ለማየት የኢንሰፔክሽን ስራ ማካሄድ ያስፈልጋል።

11.3 የአፈፃፀም ግምገማዎች

በየደረጃው የሚካሄዱ ግምገማዎች በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈፃፀም ላይ የተለዩ ማነቆዎችን ለመፍታት፣ እርስ በርስ ልምድ ለመለዋወጥ እንዲሁም የተሻለ አፈፃፀም ላስመዘገቡ አካላት እውቅናና ማበረታቻ ለመስጠት የምንጠቀምባቸው መድረኮች ሊሆኑ ይገባል። ስለሆነም በወረዳ ደረጃ በየሩብ ዓመቱ ጤና ኬላዎችን፣ ጤና ጣቢያዎችን፣ የሴቶች አደረጃጀቶችንና በወረዳው ውስጥ የሚሰሩ አጋሮችን ያሳተፈ የእቅድ አፈፃፀም ግምገማ ያካሂዳል። በአፈፃፀማቸው የተሻለ ደረጃ ላላቸው አካላት እውቅናና ማበረታቻ ይሰጣል።

በዙን ደረጃም በየሩብ ዓመቱ በየደረጃው ያሉ አካላትንና አጋሮችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ መድረክ በማዘጋጀት በአፈፃፀማቸው የተሻለ ደረጃ ላላቸው አካላት እውቅናና ማበረታቻ ይሰጣሉ።

በክልል ደረጃም በየግማሽ ዓመቱ በየደረጃው ያሉ አካላትንና አጋሮችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ መድረክ በማዘጋጀት በአፈፃፀማቸው የተሻለ ደረጃ ላላቸው አካላት እውቅናና ማበረታቻ ይሰጣሉ።

በፌዴራል ደረጃ በየዓመቱ ሁሉንም ክልሎችና አጋር ድርጅቶችን ያሳተፈ የዕቅድ አፈፃፀም ግምገማ ያካሂዳል። በዚህም በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈፃፀም የተሻለ ደረጃ ላላቸውና የላቀ አስተዋፅዖ ላበረከቱ አካላት እውቅናና ማበረታቻ ይሰጣል።

በየደረጃው የተቋቋመው ኮማንድ ፖስት ቼክ ሊስት በመጠቀም በተዋረድ ሁሉን አቀፍ ድጋፋዊ ክትትል ማድረግ ይጠበቅበታል።

በየደረጃው ከሚካሄዱ የአፈፃፀም ግምገማዎች በተጨማሪ በራስ ተነሳሽነትና በገለልተኛ አካላት በጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አፈፃፀም ላይ ጥናቶችን በማስጠናትና በሌሎች አካላት የተደረጉ ጥናቶችን በመጠቀም በፕሮግራሙ ላይ ቀጣይነት ያለው የማሻሻያ ስራ ይሰራል።

12. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም አደረጃጀት፣

የፕሮግራም አደረጃጀት

- የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም በማህበረሰብ ደረጃ ጤናን የማበልፀግና በሽታን የመከላከል እንዲሁም መሠረታዊ ህክምናን የሚሰጥ አገልግሎት ነው። የጤና ኤላ በሀገሪቱ የጤና አገልግሎት አሰጣጥ ስርዓት የመጀመሪያ እርካታ በሆነው በመሠረታዊ የጤና አገልግሎት ውስጥ ከጤና ጣቢያ ጋር ቅርብ ትስስር ያለው ሲሆን በቀበሌ ደረጃ የሚተገበር ነው። ከዚህ ቀደም ጤና ጣቢያዎች የህብረተሰብን ብዛትን አስፋፊ መሰረት ተደርጎ ባለመገንባታቸው ምክንያት የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ያስራ ሃላፊነት ለወረዳ ተስጥቶ ነበር ምንም እንኳን ወረዳዎች በፕሮግራሙ ላይ ከማቀድ ጀምሮ እስከትግበራ ድረስ የመደገፍ መከታተልና መገምገም ቀጣይነት ያለው ስራ የሚያከናውኑ ሲሆንም ከአሁን በሀላ የጤና ኤላዎች ተጠሪነት ሙሉ በሙሉ ለጤና ጣቢያና ለቀበሌ አስተዳደር ይሆናል።
- በጤና ኤላ በአማካይ ከሚመደቡ ሁለት የጤና ኤክስቴንሽን ፕራክቲሽነሮች/ሰራተኞች መሃከል የጤና ኤላ ሀላፊና የቀበሌ ካቢኔ አባል የምትሆነው በጤና ጣቢያውና በቀበሌ መስተዳድር ያጋራ ውሳኔ ትመረጣለች
- ከጤና ጣቢያ ጀምሮ እስከ ፌዴራል ያሉ የጤና መዋቅር አመራሮች የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራምን ቁልፍ ተግባር አድረገው ይመራሉ።

አባሪ 1. የጤና ኤክስቴንሽን ፕሮግራም ፓኬጅ ይዘቶች

? ????? ? ? ???? ? ???

- ?????? ???? ? ? ? ? ?
- ?????? ? ? ???? ? ? ?
- ?????? ???? ? ? ?
- ?????? ? ? ?
- ????? ? ? ? ? ? ? ?

? . ????? ? ? ? ???? ? ? ? ? ? ? ? ?

- ??? ???? ? ???? ? ? ? ? ? ? ? ?
- ??? ??.??./? ? ? ? ???? ? ? ? ? ? ? ? ?
- ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

? . ??????? ???? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

- ??? ???? ? ? ? ? ? ? ?
- የጤናማ መኖሪያ ቤት አያያዝ ፓኬጅ
- ተባዮች፣ ቆርጣሚዮችና ተናደፊዎች ቁጥጥር ፓኬጅ
- የመጻዳጃ ቤት አሠራር፣ አያያዝና አጠቃቀም ፓኬጅ
- የደረቅ እና ፍላጎት ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ፓኬጅ
- የውሃ ንጽሕና አጠባበቅ ፓኬጅ
- የምግብ ንጽሕና አጠባበቅ ፓኬጅ

? .?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

አባሪ2. በጤና ኬላ ደረጃ ሊኖሩ የሚገባቸው መድኃኒቶችን የህክምና መገልገያ ቁሳቁሶች

- ፓራሲታሞል
- ኦ አር ኤስ
- ዴፖ
- ፒልስ
- ኮንደም
- ኢምፕላኖን
- ካርቶም
- ክሎሮኪዊን
- አይረን ፎሌት
- ፎሊክ አሲድ
- ቴትራሳይክሊን
- አሞክሳሲሊን
- ኮትሪሚክሳሶል
- ዚንክ ታብሌት
- አልቤንዳዞል
- ፕላምፕኔት
- ክትባት
- አር ዲ ቲ

DRAFT